

VESTFOLD TINGRETT

DOM

Avsagt: 08.07.2021 i Vestfold tingrett, Tønsberg

Saksnr.: 20-171001TVI-TVES/TLAR
21-002164TVI-TVES/THOR

Dommer: Sorenskriver Siri Vigmostad

Saken gjelder: Adkomst og ferdselsrett for Hassum/Gustavsven og allmennhetens ferdselsrett

Sturla Teisbekk
Marianne Elisabeth Teisbekk

Advokat Thor Tidemann Bjønnnes
Advokat Thor Tidemann Bjønnnes

mot

Tommy Hassum
Erik Gustavsven

Advokat Kjersti Schiøtz Thorud
Advokat Kjersti Schiøtz Thorud

Tønsberg kommune

Advokat Nikolai Louis Berg
v/advokatfullmektig Helene Sabbah

DOM

Saken gjelder om Hassum og Gustavsen har adkomst- og ferdselsrett over eiendommen til Teisbekk og om allmennheten har ferdselsrett over samme eiendom. Teisbekk er eier av gbnr 96/23, Hassum gbnr av 96/1 og Gustavsen gbnr av 96/4. Området hvor Teisbekk har sin eiendommen har fra gammelt av blitt kalt Amerika.

Framstilling av saken

Det var opprinnelig to saker som ble forent til felles behandling etter tvisteloven § 15-6 da bevisførselen i stor grad var sammenfallende i begge saker.

Historikk:

Grev Wedel Jarlsberg eide Nordre Hassum, gbnr 96/1, frem til 1749. Da han solgte ble eiendommen delt i to, gbnr 96/1, Nordre Hassum og gbnr 96/4, Søndre Hassum.

I 1825 ble gbnr 96/3 skilt ut fra gbnr 96/1 og fikk navnet Rydningen. I skyld- og delingsforretning for 96/3 ble det avtalt

Laugrettet blev derefter gjort bekendt med Grændserne af bemeldte Jordstykke, saaledes som disse i bemeldte Skjøde ere anførte, ligesom og at med Jordstykket følger Ret til Sommerhavn til 1 Koe og 1 Sauv i Sælgerens gjenhavende Anpart i Gaarden Hassum.

I skjøte for Rydningen tinglyst 16. august 1825 ble det avtalt:

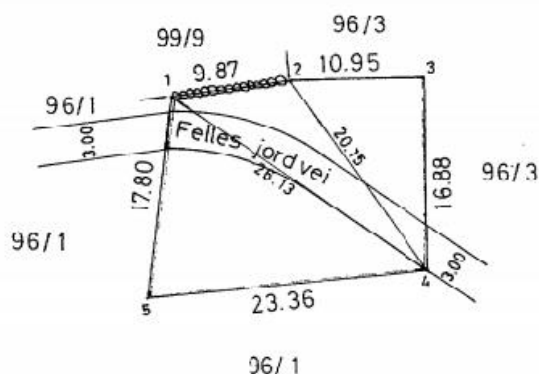
Underskrevne Anders Christophersen gjør vitterligt at have solgt og afhændet ligesom jeg herved sælger, skjøder og overdrager til min Broder Mathias Christophersen et lille Stykke Udmærket Rødningen kaldet af min ved Qvitteringsskiøde fra min Moder med Laugværge, Søkende o.fl. dat 18 Martii thingl 20de Juli 1814 hjemlede ½ Part av Gaarden No 41 nordre Hassum i Slagens Annex, hvilket Jordstk er omgjærdet for sig selv, foruden en lille Strimmel Skov paa Nordkanten deraf som modstøder Halvor Roes Ejendom gjennem hvilket dog Jeg og Eyeren af den anden ½ Part av nordre Hassum forbeholde oss fornøden Fæe Gade eller Vei til at drive vore Kreaturer til og fra Havnen om Sommeren.

I 1853 ble gbnr 96/2 fradelt fra gbnr 96/1. I 1857 ble det gjennomført en utskifting mellom 96/1, 96/2 og 96/3. Fra utskiftingsforretningen fremgår

Vitterliggjør herved, at vi med Hensyn til den vore Anparter i bemeldte Gaard tilhørende og hidtil fælles benyttede Havnegang, er under vitterlighedsvidners Overvær bleven forenet om, forsaavidt efterfølgende betræffer, saadan Udsiftning. Den Nils Ingebretsen eiende Anpart i nordre Hassum, som ifølge Skjøde fra Anders Christophersen av 5te Novbr 1824 er tilhjemlet Mathias Christophersen og bestaar af en Jordstykke kaldet «Rydningen», hvorved følger til Sommerhavn for een Ko og een Sauv i Sælgerens

gjenhavende Anpart; hvilket Da det nu paahviler vore bemeldte 2de sidstnævnte Anparter, at yde til Eieren av bemeldte Nils Ingebretsens Anpart den ved Udsalget fra Gaarden indrømmede Havnerett, saa ere vi samtlig blevet forenede om, at udskifte til ham et Jordstykke i Udmarken, som efter fælles nøiagtig Grandskning og Overveielse, antages at kunne afgive passende Havn til en Ko og en Sauv i Forhold til den øvrige Kreaturbesætning og Havnegang; thi blev i denne Anledning et Jordstykke, beliggende i Christopher Mathisens Skovpart, efter samtlige Vedkommendes eenstemmige Bifald afstukket som begrændses saaledes: mod Vest til den almindelige Kjørevei, mot Nord til Gaarden Studsrød Udmark, hvorfra det er skildt ved et allerede opført Gjærde, mot Øst til Christopher Mathisens Skovpart, hvis Sjælne er den vestre Side af en fra Nord til Syd beliggende Skovvei og mod syd til Christen Andersens Skovpart, hvis Skjælne er en lige Linie fra en ved Kjøreveien opreist Steen til et mærkhugget Træ i det sydøstre Hjørne av Christopher Mathisens Skovstykke. – Dette beskrevne Jordstykke, med den paa samme staaende ubetydelige Skov, tilskiftes Nils Ingebretsen, eller hvilken som helst fremtidig Eier av meerbemeldte Rydningen, at erholde og besidde til frit Brug og Benyttelse, saa at det efter de betegnede Grændser kan indhegnes med Gjærder og derefter benyttes saaledes som Besidderen finder det passende idet fremtidig Fyldesgjørelse i stedet for den ham i vore Anparter av nordre Hafsum tilstaaede Sommerhavn, ligesom Besidderne derhos nyder fri Adgang til bemeldte Jordstykker for at fonøden Færesl og Kreaturdrift paa den af nordre Hafsum Eiere over Myren nylig anlagte Vei, mod at yde forholdsmæssig Arbeidskraft til Vedligeholdelse av Samme.

I 1967 ble det fradelt en tilleggstomt fra 96/1 til 96/3. I oppmålingsforretningen fremgikk det at en del av tomten var *grund for felles jordvei*. Kartskissen under viser at jordveien er felles for eiendommene 96/1, 99/9, 96/3. Eiendommene fikk med dette en enklere tilkomst til jordene østover.

I 2009 ble gbnr 96/23 skilt ut fra gbnr 96/3 og sammenslått med gbnr 96/21. Tomten var på ca 3,5 dekar og bestod av bygningsmassen, byggetillatelse til bolig og omkringliggende tomt. Landbruksarealene fra 96/3 ble solgt som tilleggsjord til andre. Det ble i den forbindelse tinglyst en erklæring datert 09.02.2009

Eksisterende driftsveier både til skogen og jordene for bl.a. gbnr 96/3 og 99/10 går i dag gjennom tunet på den fadelte parsell, gbnr 96/23.

Disse driftsveier skal flyttes slik at de går nord for bebyggelsen på gbnr 96/23. Deretter så vidt innom gbnr 99/10 før den svinger inn på eksisterende vei over gbnr 96/3 jfr oversiktskartet på baksiden.

Alle med rettigheter til nevnte driftsveier vil beholde sine rettigheter.

Denne erklæring tinglyses som en heftelse på gbnr 99/10, 96/3 og 96/23, og kan ikke slettes uten samtykke fra Tønsberg kommune.

Veitraseer:

Fra gammelt av gikk en vei sør for dagens vei mellom eiendommene til Hassum og Gustavsven. Langs veien eksisterer fortsatt de opprinnelige steingjerder som var satt opp på begge sider. Veien vender nordover, opp over Amerika. Det er to åpninger i steingjerdene, ett i sørlig retning mot gbnr 96/4 og i nordlig retning inn i Einarskogen på 96/1. Det er Hassums adkomst Einarskogen på 96/1 og Gustavsens adkomst til hans jordstykker som ligger langs denne veien. Veien, som heretter kalles Gamleveien, ble brukt til slutten av 1960-tallet, begynnelsen av 1970-tallet. Etter dette ble landbruksmaskinene så store at veien ikke var like godt egnet. Samtidig forlenget man Nyveien frem til det som i dag er 96/23. Kjøremønsteret endret og man kjørte på veien langs Amerika i retning nord-sør i stedet for tidligere syd-nord. I 2004 ble Gamleveien merket som Kultursti.

I 1942 fikk eierne av gbnr 99/9 rett til å forlenge en vei over 96/1 frem til eget tun. Dette er begynnelsen på veien som senere omtales som Nyveien. Veiretten ble tinglyst:

Undertegnede Marie Andersen, erklærer herved at John Johansen, og senere eiere av gnr 99 bnr 9, Bøe, har veirett over min eiendom gnr 96 bnr 1, Hassum Slagen i Sem herred. Veien forutsettes å gå i dele mellom ovennevnte eiendommer

På 1960-tallet ble veien forlenget frem til Amerika og omtales heretter som Nyveien. Det ble da gjort en avtale om den denne delen av veien frem til 93/3. Eiendommene 99/10, 99/5 og 99/9 og 96/4, 96/3 og 96/1 fikk

rett til å anlegge og bruke vei i steingjerde mellom gnr 96 bnr 1 og gnr 99 bnr 9, med nordre kant av veien i delelinje mellom de nevnte eiendommer, og videre den av gnr 99 bnr tidligere ervervede veirett i tre og en halv meters bredde. For 99/10 og 96/4 gjelder bruksretten bare skogsvei. Nytt gjerde oppsettes i nordre kant av veien, fra gnr 9 bnr 9`s

avtak fra fellesvei og østover til nabogrense. Kanten ryddes en gang årlig for busk og kratt av gnr 96 bnr 3 som vederlag for bruksrett.

Utgiftene til vedlikehold skulle deles slik: *Fellesvei fra hovedvei til grind i delet mellom nr 96/4 og nr 96/1 deles likt mellom alle brukerne unntatt nr 99/10.....*

Gbnr 96/23

Eiendomsmassen på det som ble 96/23 bestod i sin tid av et bolighus som brant i 1965 og ikke ble bygd opp igjen, en låve, et hønsehus/lager og et bryggerhus. Bryggerhuset ble leid ut til boligformål frem til slutten av 1980-tallet. Bryggerhuset lå inntil gjerdet mot Einarskogen i det nordvestre hjørne av tomten og ble revet etter at siste beboer flyttet.

I 1967 kjøpte Amundsen 96/3 og søkte om i området hvor det gamle bolighuset hadde stått. Han ønsket også å få lagt om kulturstien, men fikk ikke tillatelse til det av kommunen. Han fikk tillatelse til å bygge bolig, men det måtte ikke komme i konflikt med kulturstien.

Han delte eiendommen i 2009 og solgte 96/23 til Hegle, som aldri har bodd på eiendommen selv. Teisbekk kjøpte eiendommen i 2018. De søkte og fikk tillatelse til å sette opp bolig. Boligen som ble satt opp avviker noe fra byggetillatelsen. Teisbekk mente avviket var så lite at de ikke trengte å søke på nytt, de kunne bare informere om dette ved søknad om ferdigtillatelse.

Teisbekk mente at Hassum og Gustavsven ikke hadde rett til å bruke veien foran huset deres. De sendte en sms 27. april 2020 og viste til en erklæringen fra 2009,

Hei. Her er erklæringen som er tinglyst på eiendommen. Alle driftsveier skal legges utenom tomten. Det er ingen andre som har rettigheter på eiendommen, og det er det vi forholder oss til. Til orientering vil vi snarlig stenge adkomsten til eiendommen. Dersom dere ikke er ferdige med å så jorden, si ifra så venter vi til dere er ferdige denne gangen før vi setter opp gjerde. Mvh Sturla Teisbekk.

Veien ble kort tid etter stengt med bom. Bommen ble senere fjernet. Partene ble ikke enige om Hassum/Gustavsven hadde veirett over eiendommen.

Teisbekk ønsket også å få flyttet kulturstien slik at den gikk utenom deres eiendom, noe Tønsberg kommune ikke har vært villig til å gjøre.

Teisbekk anla sak mot Tønsberg kommune 25.november 2020 og la ned slik påstand:

1. Det er ikke anledning til ferdsel over gårdstunet vest for boligen på eiendommen gnr. 96 bnr. 23 i Tønsberg kommune i medhold av friluftsløven.
2. Tønsberg kommune dømmes til å betale Sturla og Marianne Teisbekks saksomkostninger med saken.

Tønsberg kommune kom med en rettidig tilsvar og la ned slik påstand:

1. Tønsberg kommune frifinnes.
2. Tønsberg kommune tilkjennes sakens kostnader.

Teisbekk anla sak mot Hassum/Gustavsven 6. januar 2021 og la ned slik påstand:

1. Gnr. 96 bnr. 1 i Tønsberg og Gnr. 96 bnr. 4 i Tønsberg har ikke vei- eller annen ferdselsrett over området på vestsiden av boligen på gnr. 96 bnr. 23 i Tønsberg.
2. Tommy Hassum og Bjørn Gustavsven dømmes in solidum til å betale Marianne Teisbekk og Sturla Teisbekks saksomkostninger med saken.

Hassum/Gustavsven kom med rettidig tilsvar og la ned slik påstand:

- 1 Gbnr. 96/1 og gbnr. 96/4, begge i Tønsberg kommune, har rett til vei og annen nødvendig ferdsel på vei over gbnr. 96/23 i Tønsberg kommune.
- 2 Tommy og Anniken Hassum og Erik Gustavsven tilkjennes sakskostnader

Sakene ble forent til felles behandling. Hovedforhandling ble holdt i Tønsberg tinghus i perioden 27. til 31. mai 2021. En rekke dokumentert ble dokumentert. Partene møtte og forklarte seg. Det ble gjennomført en befaring. Syv vitner ble avhørt.

Teisbekks påstandsgrunnlag

I sak mot Tønsberg kommune:

Etter friluftsløven § 3 a kan ferdsel i innmark som fører til utmark til fots på vei eller sti tillates hele året *hvis ferdselen kan skje uten å passere gårds plass eller over hustomt eller uten på annen måte å være til utilbørlig fortrengsel eller ulempe for eier eller bruker.*

Formålet med unntaket er å ivareta grunneiers private sone og beskytte hans behov for eksklusiv bruk og skjerme for innsyn.

Rettigheten er en såkalt svak rettighet, den er avhengig av bruken på området. Teisbekks formål med å flytte stien er ikke å fortrenge allemannsretten, men å få bygget en bolig på tomten, noe de har fått tillatelse til. Stien går i dag over Teisbekks gårds plass. Avstanden fra inngangsparti til sti er ca 10 meter. Hus og sti ligger på samme nivå og det er direkte innsyn til sentrale deler av huset. Det er betydelig trafikk på stien og den vil øke. Ferdselen er plagsom med hunder, syklist og hester. Det var ikke mulig å plassere bolighuset andre steder på tomten. Kulturstien har et fullgodt alternativ med bare en liten omlegging.

Teisbekk kjente til kulturstien da de kjøpte tomten. Men de har fått tillatelse til å bygge bolig, og den er bygd omtrent likt med tillatelsen.

At eiendoms grensen mellom deres og Hassums eiendom går midt i veien får ikke betydning. De er brukere av hele veien og bruker er like beskyttet som eier.

Før Teisbekk satte opp sitt bolighus hadde allmennheten ferdselsrett på stien. Man kan ikke hevde en rett man allerede har, jf hevdsloven § 5. Øvrige hevdsvilkår foreligger heller ikke. En generell krets mennesker kan ikke hevde. Det er kommunen som har bevisbyrden for at vilkårene foreligger.

Allmenheten kan ikke ha ervervet retten gjennom alders tids bruk. Allemannsretten er en svak rettighet som må vike for frilufsloven.

Sak mot Hassum/Gustavsen

Det er Hassum/Gustavsen om har bevisbyrden for at det foreligger en avtalt adkomst- og ferdselsrett. De påståtte rettsstiftende dokumenter er fra 1800-tallet og det er stor uklarhet rundt disse. Det er ikke sannsynliggjort at det foreligger en avtale. Det finnes ingen andre dokumenter som sannsynliggjør en avtale. Fraværet av dokumenter underbygger at det ikke finnes noen avtale. Subsidiært er avtalen ekstingvert. Eiendomsmegler opplyste ikke om noen slik avtale. Advokaten til forrige eier opplyser at hans klient ikke kjente til slik avtale.

Hassum/Gustavsen har bevisbyrden for at hevd eller alders tids bruk foreligger. Det er en forutsetning for å kunne hevde at det ikke har foreligget en avtale. Det påstås at hevdstiden startet på 1800-tallet, men det skjedde en vesentlig endring med Nyveien som kom rundt 1965. Veien har ikke vært en særrett for Hassum/Gustavsen, men en vei alle kunne bruke. Hevden har bortfalt på grunn av passivitet. Hassum/Gustavsen opplyste ikke om veiretten før i 2020. Da hadde Teisbekk eid eiendommen i ett par år og gjort store investeringer i bolig.

I forhold til sakskostnader må det tas hensyn til at Teisbekk har kommet med forlikstilbud før hovedforhandling og også under hovedforhandling. Det siste tilbudet står fortsatt ved lag. Teisbekk inviterte tidlig til dialogmøte, men det ble møtt med en kald skulder.

Teisbekks påstand:

Tønsberg kommune

1. Allmennheten har ikke ferdselsrett over området på vestsiden av boligen på gnr. 96 bnr. 23 i Tønsberg som angitt i med blått rektangel i påstandskart, jf. Bilag 2 til prosesskriv 27. januar 2021.
2. Tønsberg kommune dømmes til å betale Sturla og Marianne Teisbekks saksomkostninger med saken.

Hassum/Gustavsen

1. Gnr. 96 bnr. 1 i Tønsberg og Gnr. 96 bnr. 4 i Tønsberg har ikke vei- eller annen ferdselsrett over området på vestsiden av boligen på gnr. 96 bnr. 23 i Tønsberg.
2. Tommy Hassum og Bjørn Gustavsen dømmes in solidum til å betale Marianne Teisbekk og Sturla Teisbekks saksomkostninger med saken.

Hassum/Gustavsens påstandsgrunnlag

Servituttolven § 2 regulerer omfanget av rådigheten og harmonisering for begge parter. Dette innebærer at begge parter kan utvikle sin rådighet i takt med endringene i samfunnsforholdene. De kan nyttegjøre seg av tekniske og andre fremskritt som tida og tilhøve fører med seg. En adkomstrett kan utvikles til å omfatte nye typer fremkomstmidler innenfor formålet.

Prinsipalt hevdes det at det foreligger en avtalt og tinglyst ferdsels- og adkomstrett over gbnr 96/23.

I 1825 ble Hassum skilt i to eiendommer og begge bruk fikk rett til *fornøden Fæe Gade eller Vei til å drive...* Det må innfortolkes at også annen og mindre belastende ferdsel var tillatt. Erklæringen ble tinglyst på avgiver eiendommen. Skyldelingsforretningen fra 1857 med henvisninger til Almindelig Kjørevei samt rettidigheter til Fornøden Færdsel må tolkes utfra den tidens bruk og sammenholdes med kart fra den gang. Den er tinglyst. Erklæringen fra 1967 vedrørende Nyveien er ikke tinglyst, men skulle sørge for at alle brukere fikk en bedre adkomstvei. Erklæringen fra 2009 er tinglyst. Hassum eier deler av den veien det strides om, noe som er et sterkt holdepunkt for adkomstrett.

Subsidiært er adkomst- og ferdselsretten ervervet ved hevd. Bruken av veiene er opprettholdt i ca 200 år, av eierne av de grensende brukene og av allmennheten. Bruken av Gamleveien opphørte ikke ved anleggelse av Nyveien, men begrenset bruken av veien nord-syd på Amerika i forhold til tidligere. Samtlige vitner har forklart at bruken aldri har vært bestridt eller konfliktfylt. Det har vært en felles gårdsvei, ingen har hatt rett til å stenge den. TUNET på Amerika har alltid vært et veikryss. Bruken og omfanget har vært i samsvar med formålet for ferdselsretten. Den økende bruk av landbruksmaskiner er i tråd med samfunnsutviklingen. Bruken er klart innenfor den servitutrettslige tålegrense. Veiene og dominerende kjøremønster fremkommer på flyfoto. Adkomsten nord-syd er fortsatt nødvendig for driften for både Hassum og Gustavsens. Flere avtalte adkomstretter eller muligheter fører ikke automatisk til bortfall.

Atter subsidiært er ferdselsretten hjemlet i alders tids bruk. Det har alltid vært en viss bruk og den har skjedd over lang tid, 150-200 år. Inngangen til 96/3 (96/23) ble endret for over 50 år siden. Bruken var mer markant syd-nord før, men dagens vei nord-syd ligger i hovedsak på samme sted. Bruken har vært i god tro og har vært nødvendig adkomst til jord og skog.

Atter subsidiært er adkomst- og ferdselsretten ervervet ved brukshevd. Sammenhengende og synlig bruksutøvelse i aktsom god tro at skjedd i over 20 år. Adkomsten er nødvendig og da er ikke hevdstiden mer enn 20 år. Bruken har aldri vært bestridt før, heller ikke av

Hegle som eide 96/23 før Teisbekk. Det var bruken av større traktorer som førte til at bruken ble lagt om fra syd-nord til nord-syd.

Adkomst- og ferdselsretten er ikke ekstingvert etter tinglysningsloven § 21. Den gjelder ikke for hevdede rettigheter. Ekstinksjon stiller et ubetinget krav til god tro, *kjente eller burde kjenne den eldre rett*, på tinglysningstidspunktet for ervervet, som var januar 2019. Det gjelder et skjerpet aktsomhetskrav for særlig innsiktsfull erverver. Marianne Teisbekk er advokat som blant annet driver med fast eiendom. Sturla Teisbekk er takstmann.

Adkomst- og ferdselsretten er ikke tinglyst på 96/23. Men det ble i 2009 utskilt fra en gammel eiendom, de burde undersøkt den manuelle grunnboken for avgiver eiendommen. Grunnboken står ikke i en særstilling i forhold til andre informasjonskilder. Begge driftsveier var godt synlig på bilder og kart i salgsoppgaven, samt i terrenget. Det er tydelige åpninger i steingjerdet inn til jordet for 96/4 og skogen til 96/1 med kjøreretning fra nord. Ordlyden i erklæringen fra 2009, som de fikk seg forelagt, er uklar og dels selvmotsigende. Veien går i grenseskille mellom 96/1 og 96/23. Dette skulle føre til at Teisbekk foretok nærmere undersøkelser. Kun en telefon til deleier av veien hadde vært nok til å få opplyst at 2009 erklæringen ikke gjaldt denne veien.

Adkomst- og ferdselsretten er ikke bortfalt som følge av passivitet. Hverken Teisbekk eller tidligere eiere har benyttet Amerika i strid med adkomst- og ferdselsretten. Veien har alltid vært åpen til Teisbekk stengte den. Det var ingen varsel av noe slag om at veien skulle stenges før i april 2020. Hassum informerte om adkomsten til Einarskogen og Gustavsens jorde, samt allmennhetens rett til ferdsel sommeren 2019, før huset ble bygget. Det ble protestert to dager etter at Teisbekk gav beskjed om at de ville stenge veien. Det var Teisbekks eget ansvar og risiko å plassere eiendommen med utearealer mot kultursti og driftsvei.

Sakskostnader.

Saken er av stor driftsmessig betydning for Hassum/Gustavsens slik at de kan ha en formålstjenlig drift av eiendommen nå og i fremtiden. Saken er av prinsipiell betydning. Familien Hassum har i tiår vært pådriver for kulturstien. Det er rettigheter med lang historikk og mye arbeid i å grave frem faktum. Hassum/Gustavsens var villig til å diskutere bruksordning allerede i planmøtet. Forslag til løsning kom først 2. rettsdag.

Hassum/Gustavsens påstand

- 1 Eiendommen gnr. 96 bnr. 1 i Tønsberg kommune, har generell ferdsels- og adkomstrett, også for motoriserte kjøretøy, og til å holde veiene farbar for slike kjøretøy, over Eiendommen gnr. 96 bnr. 23 i Tønsberg kommune, på veier markert med oransje på påstandskartet.
- 2 Eiendommen gnr. 96 bnr. 4 i Tønsberg kommune, har generell ferdsels- og adkomstrett, også for motoriserte kjøretøy, og til å holde veiene farbar for slike

kjøretøy, over Eiendommen gnr. 96 bnr. 23 i Tønsberg kommune, på veier markert med oransje på påstandskartet.

3 Tommy og Anniken Hassum og Erik Gustavsen tilkjennes sakskostnader.

Tønsberg kommunens påstandsgrunnlag:

Frilufslovens formål er blant annet å legge til rette for allmennhetens ferdsel. Loven skiller mellom innmark og utmark og har definert dette i lovens §§ 1a og 2. Begrepene ikke er faste og entydige og derfor muliggjør en skjønnsmessig bedømmelse etter lokale forhold, jf Ot.prop nr 2(1957) side 66. Slik veien brukes i dag er den å anse som utmark. Den er et veiareal og ikke en gårdsplass eller hustomt.

Allmennhetens bruk skal ikke være til fortrengsel for eier eller bruker. Utgangspunktet skal være en objektiv vurdering, men er det kryssende interesser må disse avveies mot hverandre. Er hensikten å stenge allmenheten ute skal det mye til før det blir godkjent.

Det skal mye til før noe oppfattes som utilbørlig fortrengsel, jf Rt-1998 side 1164 og Rt-2012-882 avsnitt 44. Bestemmelsen må leses i sammenheng med frilufsloven § 11.

Tilpasning og opparbeidelse av arealet får ikke betydning for utilbørlighetsvurderingen. Man må se hen til hva som først ble opparbeidet. Forarbeidene sier at på tross av foranstaltninger skal det mye til før det kan gjøres gjeldende en eksklusiv rett.

Forholdet mellom frilufsloven og plan og bygningsloven vedrørende tiltakshavers adgang til å begrense allemannsretten er ikke klart fastlagt, men må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Kommunedelplanens arealdel 2014-2026 gjaldt på kjøpstidspunktet og var inntatt i salgsprospektet. Der fremgår i punkt 1.18.1 at kulturminner skal bevares. Ved konflikt med kulturminner skal det følge en redegjørelse om dette i byggesøknad, jf punkt 1.18.4. Kulturstien er ikke nevnt i byggesøknaden. På byggesøknadstidspunktet gjaldt planen for 2018-2030 hvor det fremgår at i NLF områder skal ikke et tiltak være i strid med vesentlig kulturminner, eller medføre vesentlige ulemper for bruken av nærliggende eiendommer.

Subsidiært er retten hevdet. Veien har vært i bruk i ca 200 år, Nyveien i ca 60 år. Bruken har vært utøvd i forståelse av at det dreier som om en rettighet. Det har vært god tro.

Tidligere påstand opprettholdes.

Rettsens vurdering

Er servitutten stiftet ved avtale?

Alle eiendommene i saken var opprinnelig en eiendom, Nordre Hassum, 96/1. Alle har bestått av mange separate jord- og skogteiger, med et gjensidig behov for ferdselsrett mellom tun og teiger.

I 1825 ble 96/1 delt i to. I skjøtte fremgår det at eierne av begge eiendommer fikk rett til nødvendig *Fæe gade eller Vei til at drive vore drive Kreaturer til og fra Havnen om Sommeren*. Rettigheten er tinglyst på avgivereiendommen, 96/3. Retten er begrenset til å driv dyr til og fra sommerbeite. Det var en gjensidig rett for begge bruk og en nødvendig rett i hvert fall for 96/3 som antagelig ikke hadde nok sommerbeite på egen eiendom. Det er ikke naturlig å tolke innskrenkende til kun å gjelde de dager man drev dyrene frem og tilbake. Ferdsel med dyr var mer belastende enn ferdsel til fots. Rettigheten må tolkes som også å gjelde annen nødvendig ferdsel. Det kan sammenlignes med at har man rett til motorisert ferdsel, har man også rett til å gå på veien.

I 1857 ble det foretatt en utskifting mellom brukene 96/1, 96/2 og 96/3. Også da fikk alle eierne fri rett til de nevnte jordstykker for *fornøden Førsel og Kreaturdrift paa den af nordre Hafsum Eiere over Myren nylig anlagte Vei, mod at yde forholdsmæssig Arbeidskraft til Vedligeholdelse av Samme*. Grensebeskrivelsen viser til *almindelige Kjørevei og Kjøreveien*. Det må tolkes som en rett til også å bruke hest og kjerre. Utskiftningsforretningen er tinglyst på 96/3.

Veien fremkommer også på et militærkart fra 1825. Militærkart viser ikke alle veier som finnes i et området, kun de veier som er interessante for militæret. Det kan derfor ikke legges til grunn at veien stoppet ved Rønningen nord. Kartet viser en vei fra Hassum nordre til en punkt Rønningen og deretter gjennom Hassum Mosen og opp til Rønningen i nord. I følte vitnet Gansum, seksjonsleder i fylkeskommunen, utdannet arkeolog og har utført omfattende undersøkelser i Slagendalen (jf Wikipedia), er Rønningen i nord det som i dag er Amerika. Det er veien mellom de to Rønningene som er veistykke det strides om her. I og med at veien er avmerket på militærkartet var dette en vei som også ble brukt av andre enn eierne av de de brukene.

Området som er markert som Hassum Mosen er i dag jordene til 96/3. Tilgangen deres den gang som i dag går over veien frem til Rønningen syd og oppover mot Rønningen nord, Gamleveien.

Veien vises også på et kart fra 1904, og man ser veien videre østover til jordene for 96/3. Veien utgjorde en del av et nødvendig adkomst- og ferdselssystem for driverne i området og må være veien som er beskrevet i utskiftningsforretningen.

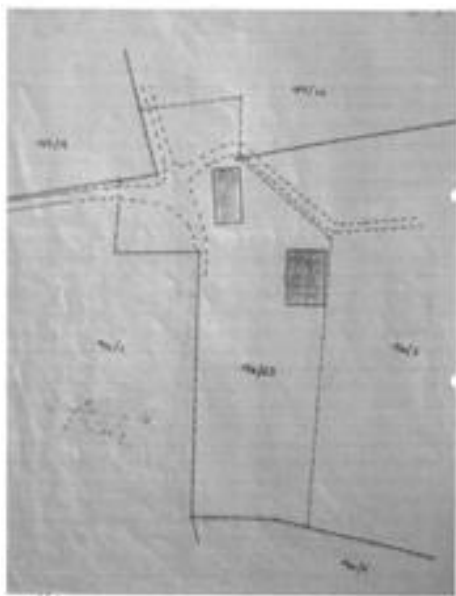
Erklæringen vedrørende Nyveien i 1967, som ikke er tinglyst, regulerer ikke adkomst- eller ferdselsrett over dagens 96/23, kun frem til denne grensen (nabogrense). Eierne gav fra seg jord for at alle brukerne skulle få en bedre vei. Benevnelsen *Fellesvei* viser at den var for flere bruk. Det hadde ikke vært behov for denne veien hvis det ikke var for å komme frem til veien som gikk over Amerika. At det for 96/4 står *gjelder bruksretten bare skogsvei* fikk aldri noen betydning. Vitner forklarte at alle eierne av 96/4 brukte veien på lik linje med de andre og det ble aldri påtalt. Eierne av 96/1 har enten gitt muntlig veirett på lik linje med de øvrige, eller så ble det akseptert ved konkludent adferd. Veiretten over Amerika hadde 96/4 fra tidligere. De mister ikke denne selv om kjøreretningen skifter fra syd mot nord til nord mot syd.

Alle driverne i området samt allmennheten var klare på at de hadde rett til å bruke Nyveien og veien over Amerika. Vitnet Junge var den siste før Teisbekk som bodde på Amerika. Han flyttet i 1965 da bolighuset brant ned. Han forklarte at alle brukte Gamleveien mellom steingjerdene og opp gjennom gården deres. Ferdsele gikk med kjøretøy eller til fots. Veien var et knutepunkt, et veikryss. Det var aldri noen konflikt rundt bruken. Øvrige vitner har forklart det samme.

De tinglyste dokumenter fra 1825 og 1857 viser at det er stiftet adkomst- og ferdselsrett for 96/1, 96/4 over 96/3 og dermed over 96/23 som er skilt ut fra 96/3. Dette støttes av fremlagte kart over området, samt den bruk som har gjort av alle brukerne i snart 200 år.

Ett annet og viktig moment for at Hassum har rett til å bruke veien er at han eier deler av veien. Veien går i grenseskille mellom disse to eiendommer, slik at de har ca slike stor eierandel hver, med unntak av i nord. Det var vanlig å legge veier i grenseskille mellom eiendommer. Også Gamleveien og Nyveien ligger i grenseskille mellom eiendommene.

I forbindelse med at delingsforretning i 2009 hvor 96/23 ble skilt ut som egen eiendom, ble det tinglyst på 96/3 en erklæring om driftsveier. Ordlyden er egnet til å misforstå, jf *Disse driftsveier skal flyttes....* Det fulgte med en kartskisse:

Det var kun en driftsvei som skulle flyttes. I starten av oppmålingsforretningen var flere eiere tilstede, men de gikk når selve oppmålingen var ferdig. Det var ingen diskusjon om grenser, dette var man enige om i forkant. Det var da ikke snakk om driftsveier. Når dette kom opp som tema var kun Fjæreide, eier av 99/10 som ville skille ut Amerika til egen eiendom og Kvande fra kommunen som sto for selve oppmålingen, tilstede. De forklarte begge i retten at det kun var snakk om å legge om **en** driftsvei, veien som gikk mellom bygningene på det som skulle bli 96/23. Ny kjøper, Amundsen, ønsket å bygge bolighus og man så at det kunne bli trangt å beholde daværende driftsvei. Tilgangen til jordene for 99/10 ville bli enklere ved å legge driftsveien nord for bebyggelsen, slik som vist på tegningen. Kvande forklarte at siden driftsveien nord-syd ikke var tegnet inn i sin helhet, indikerte det at den driftsveien ikke er med i erklæringen. For 96/1 og 96/3 innebar det ingen fordel og legge om veien nord-syd. Den andre trase var de avhengig av og ville ikke godtatt å legge om.

Driftsveien nord-syd gikk ikke gjennom tunet på Amerika. Det opprinnelig tun lå nord på eiendommen. Dagens bolig er plassert på et tidligere fyllings/lagringsareal. Driftsveien ligger i grenseskille mellom eiendommene. Erklæringen er tydelig på at alle med rettigheter til driftsveier skulle beholde disse.

Bruken av veien nord-syd over Amerika ble ikke endret etter 2009. Alle vitnene forklarte at bruken fortsatte på samme måte som før.

Teisbekk hevder det har ekstingvert adkomst- eller ferdselsretten og viser til erklæringen av 2009.

Tinglysingsloven § 21 har krav om god tro på tinglysningstidspunktet, *kjente eller burde kjenne den eldre rett*.

Normalt skal man bedømmes etter en objektiv målestokk, men er man å anse som en særlig innsiktsfull erverver, skjerpes aktsomhetskravet. Marianne Teisbekk er advokat og jobber blant annet med fast eiendom. Sturla Teisbekk er takstmann. De kjenner godt til at eldre servitutter tinglyst på hovedbruk eller avgivereiendom ikke overføres. Skal man forsikre seg må man god tilbake og sjekke disse eiendommer. Dette er presisert i eiendomsregisteret på hver enkelt eiendom.

96/23 ble i 2009 skilt ut fra en gammel eiendom, som ligger i et område med flere gårdsbruk med teiger på forskjellige steder. Det er sannsynlig at det vil være veiretter i området. I kraft av sine yrker burde ekteparet vite at dette var sannsynlig i et slikt område og foreta undersøkelser. En undersøkelse av på hovedeiendom ville vist at det fantes adkomst- og ferdselsrett over 96/23.

Det er også andre omstendigheter som tilsier at de burde undersøkt dette nærmere. Begge driftsveiene var godt synlig på kart og bilder i salgsoppgaven og man så tydelige spor i marka. Hadde ikke driftsveien nord-syd vært brukt siden 2009, hadde sporene vært borte. Det er tydelige åpninger i steingjerdene inn til jordet tilhørende 96/4 og skogen tilhørende 96/1 med kjøreretning inn fra nord. Teisbekk burde forhørt seg med naboer om dette. En samtale med nabo Hassum ville brakt på det rene at det en veirett. Kulturstien tilsa kun ferdsel til fots eller med dyr, og ville ikke avsatt merker etter motorisert kjøretøy.

At veiretten ikke fremkom i salgsoppgaven er ikke et moment som tilsier at de kan ekstingvere veiretten. Selger, Hegle, bodde aldri på eiendommen. For han var veiretten av liten betydning og han kan ha glemt den. Amundsen, som solgte eiendommen til Hegle, forklarte i retten at fortalte til Hegle og megler at det var en driftsvei med noe trafikk vår og høst, og en tursti som han hadde prøvd å få flyttet på uten å lykkes. Hegle hadde svart at det gjorde ikke noe. Hegle var ikke innkalt som vitne i retten.

Teisbekk har ikke vært i aktsom god tro med hensyn til adkomst- og ferdselsretten.

Retten har ikke falt bort som følge av passivitet fra Hassum og Gustavsen. Da nabovarsel ble sendt hadde bolighuset en annen plassering. Huset var til sjenanse for deres rett og de hadde ingen grunn til å komme med innsigelse/bemerkninger. De hadde også grunn til å tro at Teisbekk var kjent med deres rett. Høsten 2019, etter nabovarsel men før byggingen startet sa Hassum til Teisbekk at han måtte passe på å ikke ødelegge veien mens han bygget. Det kom ingen reaksjon fra Teisbekk. I april 2020 sender så Teisbekk en sms hvor han varsler at vil stenge veien under henvisning til erklæringen av 2009, som han sender med i sms'en. Det var første gang Hassum så erklæringen. Hassum/Gustavsen protesterte to dager senere. Hassum/Gustavsen har reagert så snart det har vært nødvendig.

Konklusjonen er at Hassum og Gustavsen har en adkomst- og ferdselsrett over 96/23 som er ervervet ved avtale. Retten er ikke ekstingvert eller bortfalt ved passivitet.

Kultursti:

I området går det en kultursti, på de veier som har vært brukt i mange hundre år. Kulturstien langs Gamleveien er stor kulturhistorisk verdi da det her er nærmest intakte steingjerder på begge sider av veien, og rester av en bosetting. Stien er ikke fredet, men merket som kulturminne. Den delen av kulturstien som ligger i grensen mellom 96/1 og 96/23 er en helt integrert del. Denne delen av kulturstien er den eneste veien som vises på militærkartet fra 1825.

Etter friluftsløven § 3a er det alminnelig ferdselsrett i innmark som fører til utmark til fots på vei eller sti. Unntaket er hvis stien går gjennom gårds plass, eller over hustomt, eller uten på annen måte å være til utilbørlig fortrengsel eller ulempe for eier eller bruker. Til det siste er det i Furumoa-dommen Rt 1998 side 1164 gitt anvisning på at dette skal være en *streng norm*.

Teisbekk visste om kulturstien da de kjøpte eiendommen. Den var synlig merket, noe man ser av bilder fra salgsoppgaven. Marianne Teisbekk forklarte i retten at de visste om kulturstien, men vurderte det slik at etter at huset var bygget ville stien gå over deres gårds plass og dermed ville det være mulig å flytte den, *de skulle håndtere stien på det tidspunkt*.

I kommuneplanen arealdel for 2018 – 2030 fremgår følgende:

§ 2.10.2 Boligeiendommer i LNF

Følgende retningslinje gjelder for behandling av dispensasjoner fra byggeforbud i LNF for boliger (som ikke er knyttet til stedbunden næring) utenfor 100-metersbeltet langs sjøen:

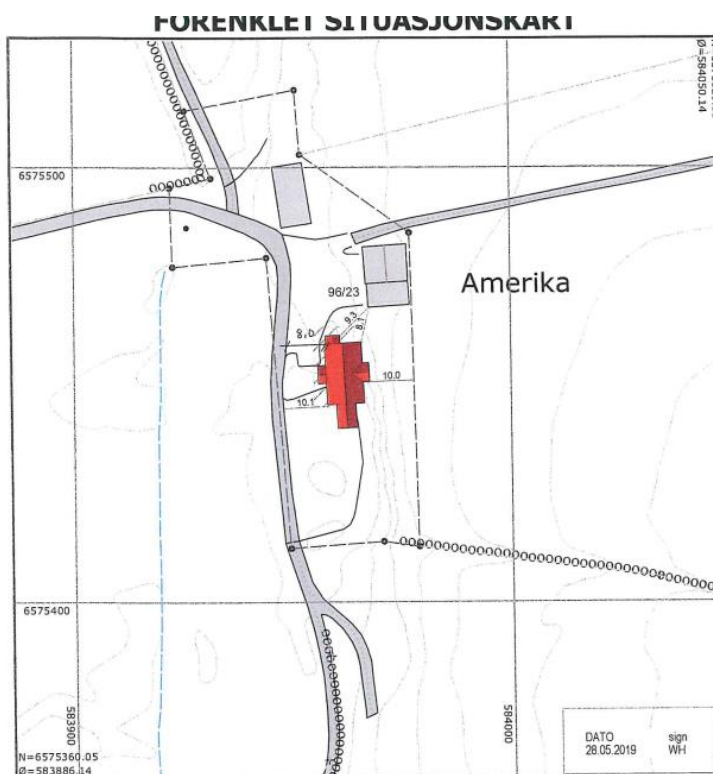
Følgende vilkår gjelder:

a) Tiltakene er ikke i strid med viktige landskaps- og naturvern hensyn samt hensyn til vern av vesentlige kulturminner.

d) Tiltaket skal ikke medføre vesentlige ulemper for bruken av nærliggende eiendommer.

I byggesøknaden således kulturstien vært nevnt og det skulle vært en redegjørelse hvordan husets plassering ikke var i strid med punkt a og d. Dette er ikke gjort. Bolighuset er i forhold til veiskulder og ikke til eiendomsgrense. Kommunen kan da ha ansett at man aksepterer at stien skulle bli liggende.

I byggesøknaden som ble godkjent lå huset ca 10 meter lenger nord på tomten og litt lenger unna veien. Da de bestemte seg for å flytte huset, søkte de ikke om denne endring, men vurderte at det var tilstrekkelig å nevne det da de søkte om ferdigattest. I den godkjente søknaden er det lettere å lage en hage kan beplantes med hekk og således skjermes for bruken av kulturstien. Det øverste bilde er søknaden som ble godkjent, det nederste viser huset slik plasseringen ble.

Hadde kulturstien vært nevnt i byggesøknaden er det grunn til å tro at kommunen ikke ville godkjent et hus som kunne komme i konflikt med kulturstien. Det vises til at Amundsen var i kontakt med kommunen for å forsøke å få flyttet stien, men kommunen ville ikke dette. Han endte med ikke å bygge og heller selge eiendommen, til tross for at han hadde fått godkjent en byggesøknad. Den byggesøknad som ligger i saken, var ikke hans siste. I en senere søknad snudde han huset og la det lenger ned mot øvrig bebyggelse. Kulturstien er relativ ny, anlagt i 2004 og kommunen har brukt ressurser for å sette opp et nett av kulturstier. Gamleveien er også den mest verdifulle delen av kulturstien, med steingjerder på begge sider og rester av gammel boplass. Skulle man ikke få lov å bruke delen som går over 23/1 mister kulturstien mye av sin verdi.

En sti som går over gårds plass vil normalt bli stengt for allmennheten. Hadde det ikke vært for driftsveien som går der, ville nok området vært å anse som en gårds plass. Men i og med at veien går der, er det mer naturlig å anse veiarealet som utmark. Driftsveien eies også av Hassum og det er ikke naturlig å anse den delen som ligger på hans eiendom som gårds plass eller hustomt for Teisbekk. Det er først når man har passert utearealet og inngangspartiet at hele stien ligger på Teisbekk sin eiendom.

Teisbekk påpeker at trafikken på kulturstien er til utilbørlig fortrenghet og ulempe for dem. Det er mye trafikk der, av gående, hunder og hester. Da de selv har hunder, blir det mye bjeffing og hundene vil hundene innover mot hagen og mot utgangsdøren. Hester fører til mye møkk.

Tomten er lang og smal og den går bratt ned mot jorder på motsatt side. Men det var mulig å plassere huset annerledes. Den godkjente plasseringen ville vært bedre, de ville kommet litt lengre unna og kunne hatt uteareal på deler av området det nå står hus. Det ville da vært

mulig å sette opp en hekk som skjerming. Teisbekk flyttet huset da de traff på løsmasser i grunnen. Men dette er enkelt å gjøre noe med, man kan grave ut løsmassene og fylle på med sten. Inngangspartiet kunne man flytte slik at det vendte ut mot stien. Ulempene ville blitt mye mindre.

Å ikke søke om endret plassering, en plassering som gir økte ulemper i forhold til kulturstien, sammenholdt med Marianne Teisbekks forklaring om at stien måtte flyttes når området ble omgjort til gårdsplass, anser retten som et forsøkt på å privatisere stien slik at den må legges om. Høyesterett har tillatt allemannsretten på området hvor man har forsøkt å privatisere et området i den hensikt å stenge andre ute. Det må også vektlegges at kulturstien var på eiendommen da Teisbekk kjøpte og de kjente til den. De foretok ingen undersøkelser i kommunen om muligheter for å få flyttet den før de startet å bygge.

Deres forslag på å flytte stien slik at den delen som går over deres eiendom stenges og at man i krysset Gamleveien/Nyveien lar stien følge veien østover til den igjen møter kulturstien er ikke et fullgodt alternativ. Den mest verdifulle delen av kulturstien blir da borte. Gansum uttrykte i retten at *flytter man på en vei så er ikke veien der lenger, en kopi vil ikke utgjøre en fullgod erstatning.*

Konklusjonen er at kulturstien fortsatt skal gå der den går.

Sakskostnader:

Teisbekk har tapt saken i sin helhet og skal etter tvisteloven § 20-2 dekke motpartenes sine sakskostnader.

Teisbekk har i forhold til Hassum/Gustavsens påberopt seg at unntaksbestemmelsen i tredje ledd bokstav b, *avslått et rimelig tilbud*, kommer til anvendelse. De viser til at de inviterte til et dialogmøte 8. september 2020. De kom 16. september 2020 med to tilbud, det ene å kjøpe Einarskogen for kr 100.000 og at Hassum og Gustavsens skulle få anlegge en driftsvei gjennom skogen for traktor til sine aktuelle jorder i området, det andre at Teisbekk skulle å legge om veien som vist på en kartskisse. Den 19. april 2021 kom de med et tilbud om likt det første fra forrige gang, men hevet prisen til kr 150.000. Under befaringen på dag 2 av hovedforhandlingen, kom de med et nytt tilbud, at veien skulle flyttes helt inn til gjerdet mot Einarskogen slik at hele driftsveien ble liggende på Hassum sin eiendom med unntak av helt i nord.

Dialogmøte og det første tilbud som ble fremsatt var før stevning ble tatt ut. Under planmøte var det klart at partene sto så langt fra hverandre at et forsøk på minnelig løsning var ikke var mulig. Tilbudet i april ble avslått. Årsaken til at tilbudet fra hovedforhandlingen ble avslått var at Teisbekk ikke var villig til å la kulturstien fortsette å gå i driftsveien. Kommunen ville ikke inngå et forlik om at stien skulle flyttes så lenge driftsveien skulle bestå.

Skal et forlikstilbud ha som konsekvens at man ikke lenger kan dømmes til å betale motpartens sakskostnader, må forlikstilbudet ligge nær opp til domsresultatet. Tilbudet fra april måned lå langt fra domsresultatet. Forlikstilbudet avgitt under hovedforhandlingen lå nært opp domsresultatet for Hassum og Gustavsens side og de var villig til å inngå dette forliket om kulturstien hadde fått lov å gå der. Men det er avgitt så sent at nesten alle kostnadene allerede var påløpt. Av den grunn vil ikke tilbudet kunne få betydning for sakskostnadsavgjørelsen.

I saken mot Tønsberg kommune foreligger det ingen unntaksbestemmelser som kommer til anvendelse.

Teisbekk dømmes til å betale motpartenes sakskostnader i sin helhet.

Hassum/Gustavsens har krevd til sammen kr 402.603. Det dekker salær og utlegg. Advokat Bjønnes bemerker at kravet er høyt, det er brukt nesten det dobbelt antall timer enn han og er saksøker. Advokat Thorud bemerker at saksøkte siden har hatt arbeidet med å kartlegge historien bak. Dette har også vært til hjelp for kommunen slik at de har brukt færre timer.

Retten ser at det er saksøkte siden som har hatt jobben med å grave frem bevisene i saken. Det har i den forbindelse vært nødvendig å gå tilbake til 1825. Det har vært nødvendig å gå tilbake til gamle dokumenter, finne gamle kart, snakke med en rekke mennesker. Det har nødvendigvis tatt tid. I tillegg har denne tidsbruken vært til hjelp for kommunen slik at de har brukt færre timer og fått et lavere krav. Teisbekk på sin side har kun benektet at det finnes noe dokumentasjon på en veirett og har dermed hatt lite arbeid under saksforberedelsen.

Retten anser at tidsbruken til advokat Thorud har vært nødvendig for å belyse saken på en god måte og godtar kravet.

Tønsberg kommune har krevd kr 77.500. Advokat Bjønnes har ikke hatt bemerkninger til dette kravet. Retten legger kravet til grunn.

Dommen er ikke avsagt innen lovens frist grunnet stor arbeidsbyrde inn mot ferien.

DOMSSLUTNING

I saken mot Hassum og Gustavsen:

- 1 Eiendommen gnr. 96 bnr. 1 i Tønsberg kommune, har generell ferdsels- og adkomstrett, også for motoriserte kjøretøy, og til å holde veiene farbar for slike kjøretøy, over Eiendommen gnr. 96 bnr. 23 i Tønsberg kommune, på veier markert med oransje på påstandskartet.
- 2 Eiendommen gnr. 96 bnr. 4 i Tønsberg kommune, har generell ferdsels- og adkomstrett, også for motoriserte kjøretøy, og til å holde veiene farbar for slike kjøretøy, over Eiendommen gnr. 96 bnr. 23 i Tønsberg kommune, på veier markert med oransje på påstandskartet.
- 3 Marianne og Sturla Teisbekk dømmes til å betale in solidum sakskostnader til Tommy og Anniken Hassum og Erik Gustavsen med 402.603 – firehundreogtousensekshundreogtre – kroner.

I saken mot Tønsberg kommune:

1. Tønsberg kommune frifinnes.
2. Marianne og Sturla Teisbekk betaler in solidum sakskostnader til Tønsberg kommune med 77.500 – syttisyvtusenfemhundre - kroner.

Retten hevet

Siri Vigmostad

Veiledning om anke i sivile saker vedlegges.

Veiledning om anke i sivile saker

I sivile saker er det reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 som gjelder for anke. Reglene for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger er litt ulike. Nedenfor finner du mer informasjon og veiledning om reglene.

Ankefrist og gebyr

Fristen for å anke er én måned fra den dagen avgjørelsen ble gjort kjent for deg, hvis ikke retten har fastsatt en annen frist. Disse periodene tas ikke med når fristen beregnes (rettsferie):

- fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag
- fra og med 1. juli til og med 15. august
- fra og med 24. desember til og med 3. januar

Den som anker, må betale behandlingsgebyr. Du kan få mer informasjon om gebyret fra den domstolen som har behandlet saken.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne

- hvilken avgjørelse du anker
- hvilken domstol du anker til
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hva du mener er feil med den avgjørelsen som er tatt
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- hvilke nye fakta, bevis eller rettslige begrunnelser du vil legge fram
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det kravet ankesaken gjelder, og hvilket resultat du krever
- grunnlaget for at retten kan behandle anken, dersom det har vært tvil om det
- hvordan du mener at anken skal behandles videre

Hvis du vil anke en tingrettsdom til lagmannsretten

Dommer fra tingretten kan ankes til lagmannsretten. Du kan anke en dom hvis du mener det er

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i dommen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Hvis du ønsker å anke, må du sende en skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har behandlet saken. Hvis du fører saken selv uten advokat, kan du møte opp i tingretten og anke muntlig. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater, anker muntlig.

Det er vanligvis en muntlig forhandling i lagmannsretten som avgjør en anke over en dom. I ankebehandlingen skal lagmannsretten konsentrere seg om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet, og som det er knyttet tvil til.

Lagmannsretten kan nekte å behandle en anke hvis den kommer til at det er klart at dommen fra tingretten ikke vil bli endret. I tillegg kan retten nekte å behandle noen krav eller ankegrunner, selv om resten av anken blir behandlet.

Retten til å anke er begrenset i saker som gjelder formuesverdi under 250 000 kroner

Hvis anken gjelder en formuesverdi under 250 000 kroner, kreves det samtykke fra lagmannsretten for at anken skal kunne bli behandlet.

Når lagmannsretten vurderer om den skal gi samtykke, legger den vekt på

- sakens karakter
- partenes behov for å få saken prøvd på nytt
- om det ser ut til å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket, eller ved behandlingen av saken

Hvis du vil anke en tingretts kjennelse eller beslutning til lagmannsretten

En *kjennelse* kan du som hovedregel anke på grunn av

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i kjennelsen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Kjennelser som gjelder saksbehandlingen, og som er tatt på bakgrunn av skjønn, kan bare ankes dersom du mener at skjønnsutøvelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan du bare anke hvis du mener

- at retten ikke hadde rett til å ta denne typen avgjørelse på det lovgrunnlaget, eller
- at avgjørelsen åpenbart er uforsvarlig eller urimelig

Hvis tingretten har avsagt dom i saken, kan tingrettens avgjørelser om saksbehandlingen ikke ankes særskilt. Da kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Kjennelser og beslutninger anker du til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anken avgjøres normalt ved kjennelse etter skriftlig behandling i lagmannsretten.

Hvis du vil anke lagmannsrettens avgjørelse til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Samtykke gis bare når anken gjelder spørsmål som har betydning utover den aktuelle saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta anker over *kjennelser* og *beslutninger* til behandling.

Hvis de blir tatt til behandling, er det som regel hvis spørsmålet har betydning utover den aktuelle saken, hvis andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller hvis saken reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelser og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.